

ישיבת
מרכז
הרב

שיחת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג הרב יעקב שפירא שליט"א

פרשת פנחס

שנה שתיים-עשרה תשפ"א

תרפ"ד-תשפ"א

97

ישיבת מרכז הרב

מקנא נגדו? מוכרחים לומר, שגם אם אנחנו רואים שני אנשים עושים פעולה זהה, יכול להיות שיש בניהם הבדל במחשבה, ואחרי כמה דורות נראה את ההבדל בפועל. יכול להיות שלוי נלחם יותר לשם שמים נגד זנות, ואילו שמעון עשה את זה בגלל כבוד משפחת יעקב. כשיש שינוי בפעולה ששנים עושים ביחד, אחרי כמה דורות רואים פער. אותו לוי שקינא עם שמעון, עכשיו בפרשה שלנו מקנא נגד אחיו, נשיא שבט שמעון.

יישר כחך ששיברת

כתוב בגמרא בסנהדרין (פב.) שפנחס בא למשה רבינו ואמר לו, כשירדת מהר סיני למדת אותנו שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו. איפה מצינו שמשה רבינו לימד את ההלכה הזאת, הלא משה רבינו מייד שבר את הלוחות? כתוב בשם הגר"א, בעצם העובדה שמשה רבינו שבר את הלוחות, זה כמו קנאים פוגעים בו. משהשבר את הלוחות מעצמו בלי שהקב"ה הורה לו. הגמרא בשבת (פז.) אומרת שמשה נשא ק"ו בעצמו "אמר: מה פסח שהוא אחד מן המצוות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן וכל ישראל מומרים ואתננה להם?". אולם אחרי זה הקב"ה אמר לו "פסל לך שני לוחות אבנים... אשר שברת", יישר כחך ששברת. הקב"ה אמר לו יישר כח על מה שהוא עשה. פעמים ביטולה של תורה זהו קיומה, הגמרא במנחות (צט:) אומרת שלומדים את זה משבירת הלוחות. אפילו מעשה שנראה לנו אנטי תורה, הוא תורה. ואומר רש"י שלומדים שמותר לבטל תורה להלווית המת ולהכנסת כלה. בזמן הפיגוי של גוש ימית צלצל ראש ישיבה אחד לאבי ואמר לו שהוא רוצה להוציא את התלמידים שלו להפגנה, והוא רוצה להתייעץ אתו אם להוציא. אבי שאל אותו למה הוא רוצה להוציא, והוא אמר לאבי שזה בגלל שכתוב שלפעמים ביטולה זהו קיומה. אמר לו אבי, גם קיומה של תורה זהו תורה. התורה מסיימת "לכל היד החזקה ולכל

וירא פנחס בן אלעזר

וידבר ה' אל משה לאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם, תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל" (במדבר כה, י-יג). הסיפור של פנחס מתחיל כבר בסוף פרשת בלק, והתורה מפרידה בין מעשה פנחס לבין השכר שהוא קיבל. הסמ"ק שואל, למה שכרו של פנחס לא כתוב מיד באותה פרשה לאחר תיאור המעשה? זו שאלה מהצד. אבל השאלה העיקרית היא, מה פנחס ראה בשבוע שעבר? כתוב "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו" (שם שם, ז) כל העדה הייתה שם, מה הוא ראה שכל העדה לא ראתה? מילא בסיפור בלעם והאתון, בלעם לא ראה כלום והאתון ראתה יותר ממנו. אבל פנחס היה בתוך בני"י, למה הוא היחיד שראה? והשכר שלו "את בריתי שלום" לכאורה סותר את מעשהו, שהרי הוא עשה מעשה קנאה, ואיך זה הולך ביחד עם שכרו, בריתי שלום? אומרים בשם בעל התיבות שיש שקר כזה שאפילו ההפך ממנו זה שקר. ההפך מקנאות זה אפילו לא שלום. וזאת עוד קנאות גדולה, פנחס פגע בנשיא שבט מישראל.

בין המחשבה למעשה

בחומש בראשית יעקב אמר על שמעון ולוי "כלי חמס מכרותיהם" (בראשית מט, ה), שבזמן מעשה דינה שניהם עשו מה שעשו בשכם. אז שמעון ולוי קנאו על "הכזונה יעשה את אחותינו" (שם לד, לא). שניהם קנאו על אותו דבר, אך אחרי כמה דורות, צאצא משבט לוי מקנא נגד נשיא שבט שמעון. איך התהפכו היוצרות? קנאי הופך לאיש שלום? שמעון אז היה קנאי ועכשיו לוי

המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לד, יב) וכי זהו השבח הכי גדול של משה רבינו, שהוא שבר את הלוחות? שמעתי פעם מאבי בשמחת תורה, שאכן זה באמת השבח הכי גדול - להעיד על מעשה שנראה אנטי תורה שגם הוא תורה, ואת זה אפשר להעיד רק על משה רבינו.

תורה בלי שכחה

מבטלים ת"ת להכנסת כלה (כתובות יז:). החלקת מחוקק כותב שאפילו מי שתורתו אומנותו מבטל תורה להכנסת כלה. למה, הרי לתפילה כתוב בהלכה שהוא לא מבטל? זה לא אומר שצריך לבטל תורה בשביל כל חתונה. חברים צריכים, לא כל אחד. יש שחושבים שבלעדיהם החופה לא יכולה להיות, ודאי שלא על זה דיבר החלקת מחוקק. הפשט הוא כזה. הגמרא (ברכות ו:): אומרת שמי שמשמח חתן וכלה זוכה לתורה שנתנה בחמישה קולות. הלוחות הראשונות נתנו בחמישה קולות. והגמרא בעירובין (נד.) אומרת שאלמלא נשתברו הלוחות לא הייתה שכחת התורה. אז זאת תורה אחרת.

פנחס אמר למשה, בכך ששברת את הלוחות למדת אותנו שיש הלכה שקנאים פוגעים בו. ומשה רבינו אמר לו, הואיל ואתה הזכרת לנו את ההלכה הזאת, תקיים אתה את ההלכה ותקנא.

המחויב בדבר - מוציא

למה משה רבינו לא עשה את זה בעצמו? כמו כן, במלחמת עמלק, משה רבינו מינה את יהושע ואמר לו "בחר לנו אנשים וכו' (שמות יז, ט), למה הוא לא נלחם בעצמו בעמלק? וכתוב שם בפסוק "וידי משה כבדים" (שם שם, יב) ולכן החזיקו לו את הידיים, ואומר רש"י שזה היה בגלל שהוא שלח מישהו אחר, אז למה באמת משה רבינו שלח מישהו אחר? על פניו הפירוש הוא, על מה היה המאבק עם עמלק? כתוב שעמלק היה פוגע במילותיהן של ישראל. משה רבינו נולד מהול, "ותרא אותו כי טוב הוא" (שמות ב, ב), שנולד מהול, לא היה למשה רבינו את הניסיונות של היצר הזה. אדם לא יכול להילחם על דבר שהוא מופקע ממנו. אז משה לא יכול היה להילחם נגד עמלק ישירות, היה צריך את יהושע. זה אותו עיקרון גם בפרשת פנחס. משה רבינו אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא. פנחס מזכיר את ההלכה על דין הבועל ארמית קנאים פוגעים בו, צריך מי שיש לו ניסיון ביצר הזה שיקנא. אמרו על פנחס "ראיתם בן פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, יהרוג נשיא שבט מישראל!?", דווקא אחד שיש לו שייכות לזה, הוא זה שיכול לקנא ולנקום. ויש קשר בין ע"ז לג"ע. אומרת

הגמרא בסנהדרין (סג:): "אמר רב יהודה אמר רב יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא".

אחת השאלות על הספר אורות התשובה, איך אדם גדול כ"כ שלא שייך לכל הדברים הנמוכים של העבירות יכתוב על זה כזה חיבור, על זה מתרצים שכנראה מהגובה רואים הכל. "כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו" (ר"ה ג, ח), אומרים בספרי החסידות, מחויב מלשון חובה. מי שהייתה לו בזה חובה בעבר, שנכשל בזה, הוא יכול להוציא ידי חובה ולחזק ולהוציא מתוך הדבר. יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתם של בנים (ב"ר ס, ח), יש מקומות שאם תבוא לאדם ישר עם הקצות, זה לא ילך, הוא לא יתחבר לתורה. צריך להתחיל ללמוד אותו עם סיפורים. "בשעת המפזרים כנס ובשעת המכנסים פזר" (ברכות סג.) אומר הרב בעין אי"ה (רעו) שיש לפעמים אנשים עם חולשות לתורה כי הם לא יודעים בכלל על מה מדובר. חסר להם "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהילים לד, ט). כמו שאמרתי לכם כמה פעמים שאפשר להתווכח אם שנים ועוד שנים זה ארבע או חמש, אבל לא שייך להתווכח אם זה מספר או מיץ. כשיש לאנשים חולשה במשהו, הם צריכים קודם כל להכיר את העניין. משה רבינו שלח את יהושע, שלח את פנחס, כי בעצם השאלה משה רבינו הרגיש שהם בתוך העניין, ולכן הם יכלו להיאבק.

זכות המילה

למה השכר של פנחס זה שלום, ולכאורה שלום לא ההפך מקנאות. שואל השפ"א, (בהמשך למה שאמרנו, ואת זה אני אומר בגלל הברית שהייתה היום. השפ"א הזה כתוב לסוכות בשנת תרל"ח) למה מלים תינוק ביום השמיני, למה לא מיד? ואם תאמר שזו סכנה, וכי ביום השמיני אין סכנה? אומר החת"ס, אם התורה גזרה מילה בשמיני, זכות המצווה מגינה כ"כ על התינוק שלא יהיה לו שום נזק. למאי נ"מ? אבי ביקר כמה פעמים את הרב'ה מצאנז הקודם, והמנהג של החסידים שאחד מהבנים של הרב'ה מחזיר ביקור. אז הבן של הרב'ה, הרב'ה הנוכחי היום, בא לאבי אח"כ ואמר לו שהייתה שאלה לאביו במקרה של תינוק שיש לו בעיה בקרישת הדם, וזו סכנה למול אותו והרופא אומר שיש חומר שאפשר לשים לתינוק מיד אחר המילה וכך הדם ייקרש, האם מלים את התינוק או לא? אמר לו אבי, זו גמרא מפורשת. הגמרא בסנהדרין (עז:): אומרת "ואמר רבא, זרק בו חץ וסמנין בידו ובא אחר ופיזרן, ואפי' הוא קדם ופיזרן, פטור, דבעינדא דשדא ביה יכול להתרפאות הוה". אני לא זוכר מה הייתה המסקנה בסוף, אם מלים או לא. השפ"א בסוכות שנת תרל"ח אומר שעצם המילה

נותנת כוח להילחם ביצר הזה, ואם תינוק היה נולד בלי ערלה היה לאדם פחות כוח אח"כ להילחם ביצר הזה.

משכן שילה

מצד שני היה גם כח רוחני לפנחס. חז"ל מייחסים את אביו, אלעזר גם ליוסף. "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל" שפטפט ביצרו (סוטה מג.). הוא היה גם צאצא של יוסף ששמר על עינו במצרים. הגמרא אומרת (זבחים קיב:): שבמשכן שילה שנמצא בנחלת יוסף אוכלים קודשים בכל הרואה, ולא רק מי שנמצא בתוך הקלעים. בזכות שמירת העיניים יוסף זכה, נתנו לו ברכה שיהיה מותר לאכול קודשים במשכן שילה עד כמה שהעין יכולה לראות. מה זה בכל הרואה? השפ"א בזבחים (ק"ח): אומר שני פירושים, בכל מקום שרואים ממנו את משכן שילה, או בכל מקום במשכן שילה שרואים ממנו החוצה, אוכלים קודשים.

השלום האמיתי

חז"ל אומרים שפנחס זה אליהו. בריתי שלום, שיחיה לדורות ויבשר את הגאולה "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" (מלאכי ג, כג). אליהו בהר הכרמל לא נתן לאנשים לפסוח על שני הסעיפים. אליהו היה "איש ואזור עור אזור במותניו" (מלכים ב', א, ח). כתוב בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"א) שאזור אליהו היה עשוי מאילו של יצחק. "איל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה; גידין של איל - נעשו ממנו עשרה נימין של כינור דוד, שהיה מנגן בהם. עורו של איל - אזור מתניו של אליהו זכור לטוב. קרנו של שמאל שתקע בו בהר סיני, שנאמר "ויהי קול השופר הולך וחזק מאד" (שמות יט, יט). קרנו של ימין, שהוא גדול משל שמאל, יתקע בו לעתיד, שנאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ישעיה כז, יג). אילו של יצחק נברא בבין השמשות. אומר המהר"ל בגור אריה שדבר שנברא בערב שבת בין השמשות הוא לא דבר טבעי, אלא דבר שמחבר את החול לקודש ומעלה אותו. אנחנו מברכים בכל בוקר "אזור ישראל בגבורה", על איזו גבורה מברכים, גבורה פיזית? כותב הרב בעולת ראי"ה שם, הגבורה האמתית של יהודי, לכבוש את היצר. "איזהו גיבור הכובש את יצרו". האבודרהם אומר, מברכים אחרי ההפטרה "שמחנו ה' אלוקינו באליהו הנביא עבדך" למה מברכים שהקב"ה ישמחנו במשיח? עונה האבודרהם, כי השמחה היא דווקא באליהו. כתוב שאליהו ישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. אותו ביטוי כתוב ברס"ג שבזמן תחיית המתים אז הבנים והאבות יספרו אלו לאלו את כל הקורות אותם עד אותה שעה ואין שעה

יותר שמחה מזאת, חיבור אמיתי של הדורות. למהר"ל מפראג היה תלמיד בשם התוס' יו"ט. והתוס' יו"ט מצטט אותו בלשון "וכבר אמר גדול העולם המהר"ל מפראג". בסוף מסכת עדויות, יש מחלוקת מה אליהו יעשה, ואחת מהדעות היא "וחכמים אומרים, לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם." כותב התוס' יו"ט, שאליהו יחזיר לישראל את מידת הגבורה שאבדה מהם בגלות. כתוב באבות דר"צ "איזהו גיבור שבגיבורים? מי שעושה שונאו אוהבו" (א, כג). בשביל זה צריך להיות גיבור שבגיבורים, וזה מה שיעשה פנחס זה אליהו, ולכן שכרו של פנחס זה "את בריתי שלום", שלמות. את זה שייך לתת רק לפנחס שבדרך כלל הוא איש שלום. הוא מחבר קודש וחול, הוא משיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, הוא איש שלום שיודע אפילו להפוך שונא לאוהב. אבל הוא יודע שיש מצבים שבהם צריך לעשות מעשה קנאות. לא כל אחד יכול לעשות מעשה קנאות. מי יכול להיות קנאי ולעשות מעשה שהוא הלכה ואין מורין כן? פנחס זה אליהו. מי שיש לו אזור עור שנוצר מדבר שנברא בערב שבת בין השמשות, שיודע לחבר את החול עם הקודש. יודע להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לא אחד שהוא כל הזמן רוח סערה וקנאות.

שמואל הקטן

הגמרא אומרת (ברכות כט.) ששמואל הקטן תיקן את ברכת ולמלשינים את תהי תקוה. אומרת המשנה באבות (ד, יט) "שמואל הקטן אומר, (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו." הוא זה שיכול לתקן ברכת ולמלשינים את תהי תקוה. כך כותב הרב זצ"ל בעולת ראי"ה. מי שלא שמח אפילו בנפילת אויבו, הוא יכול לתקן ברכה שלא תהיה תקוה למלשינים, והיא ודאי תהיה לשם שמיים בלי רצון לנקמה.

במהלך כל השנה צריך לא לשנוא, שתהיה אהבת חיים, בימי בין המצרים צריך להוסיף בזה עוד קומה. הרצי"ה אומר שיש שרואים בכותל את הכותל הרביעי של בית שני, ויש שרואים את הכותל הראשון של הבית השלישי. הגמרא בסוף מכות (כד.) אומרת שבגלל אותם שועלים שחכמים בכו, ר"ע צחק. ר"ע ראה כבר את הבניין שיוצא מהחורבן, הוא ראה את הכותל הראשון של הבית השלישי. אמר לי פעם יהודי חכם, רק מי שעבר את השואה יודע למה חז"ל תיקנו "אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מרור". מפני שבשואה גם אכילת מרור

בית המקדש ואז העולם יהיה מתוקן ויותר מושלם בכל הדברים. לכן אחרי תפילת שמו"ע מבקשים שלום על המקדש, כי זה החיסרון הכי גדול בעולם. יש סיפור על יהודי שבא לאמרי אמת בתשעת הימים ואמר לו שיש לו משהו שנורא מצער אותו, הרב'ה אמר לו, חבל שאתה לא מבין שמה שחסר היום זה קורבן התמיד שלא הקריבו היום. אנחנו כ"כ רגילים למציאות שצריך להתפלל על המקדש, אבל כמה אנשים חיים בהרגשה שיש להם צער שלא הקריבו קורבנות היום?

בית חרוב החרבת

אומר נפש החיים, כשהחריבו את המקדש יצאה בת קול ואמרה לו "בית חרוב החרבת, קמח טחון טחנת". מה הפירוש? הרי הוא הוריד את האבנים? אומר נפש החיים, נשמת המקדש היא השכינה. והיה אפשר להחריב את המקדש כי עמ"י במעשיהם גרמו להסתלקות השכינה, ולכן הבת קול אמרה לו בית חרוב החרבת. כתוב במדרש "כתיב: (תהלים ע"ט) מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך. לא הוה קרא צריך למימר, אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף. ומה אומר מזמור לאסף? אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה, ויצא בנו לתרבות רעה. מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים. ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר. אמרו לו: המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר? אמר להם: מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו. כך אמרו לאסף הקדוש ברוך הוא החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר? אמר להם: מזמר אני ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים, ולא שפך חמתו על ישראל. הדא הוא דכתיב: ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה". אומר תלמיד של הגר"מ פיינשטיין, הרב ניסן אלפרט, גם הגאולה צריכה להתחיל בדרך כזאת, שהכל יצמח מעצים ואבנים, ולא רק המקדש, כל מה שקורה כאן בארץ, צריך להיבנות כדי להיות כלי להשראת השכינה. שבת שלום.

תנחומינו לאברך היקר הרב בנימין רוזנברג ורעייתו שיחיו ולכל המשפחה, על פטירת בנם היניק. יחזק ה' את רוחם, ולא ישמע שוד ושבר בגבולינו, ואיש לרעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק.

לא הייתה, היה מרור בלי סוף. היה פעם יהודי שלמד בישיבה שבתו חלתה והם היו חייבים לנסוע לארה"ב וזה היה שבועיים לפני פסח. אבי שאל אותו מה עם ליל הסדר, איפה תהיו? אשתו של אותו יהודי אמרה לאבי "כבוד הרב, אני לא יודעת, אבל מרור לא חסר לנו". החזו"א אמר פעם שיש מצוה להצביע. שאלו אותו אם זו ממש מצוה כמו אכילת מצה, והוא ענה, לא, כמו אכילת מרור. מי שלא עבר קורונה, לא יודע להעריך את היציאה מהקורונה, וצריך לא לזלזל בזה. בעז"ה לא תקום פעמיים צרה.

ציפייה לישועה כללית ופרטית

הגמרא אומרת (שבת לא:): ששואלים את האדם האם ציפית לישועה, ואומר רש"י, לקיום דברי הנביאים. ומוסיף הר"ן, בימך. לא מספיק להאמין שתהיה גאולה מתי שהוא, צריך להאמין שתהיה גאולה בימך. אומר הרב חרל"פ, מכך שהאדם צריך לצפות לישועה בימיו, מוכח שהאדם צריך להאמין שהדור שלו זכאי לגאולה. אומר הפלא יועץ באות צ', האדם לא צריך רק להאמין בגאולה הכללית, אלא גם להאמין בכל מה שעובר עליו, לצפות לישועה. לפי הרב חרל"פ, האם האמנת שאתה ראוי לזכות לישועה מהקב"ה, לא לזלזל בעצמך. אמר לי פעם חסיד אחד מהחסידות אחת, אתם במרכז הרב עושים מאגדתא אחת עשרת הדברות. איזו אגדתא? "אמר ר' אבא: אין לך קץ מגולה מזה שנאמר 'אתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשארו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'" (סנהדרין צח:). אמרתי לו, נכון שזו אגדתא, אבל הטור מביא אותה להלכה בל' שמו"ע בברכת השנים כנימוק לכך שברכת קיבוץ הגלויות, תקע בשופר וכו', סמוכה לברכת השנים. לא היה לו מה לענות לי. "ברך עלינו ה' אלוקינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה", כתוב בשם הגר"א שהכוונה על א"י. לא יכול להיות שזאת ברכה שכל אחד אומר על הארץ שלו, כי דווקא אם א"י נותנת פרותיה בעין יפה אין לך קץ מגולה מזה. ולכן ברכת תקע בשופר באה לאחר ברכת השנים. כתוב בחז"ל שאפילו בברכת המזון לפני הברכה על ירושלים מבקשים מהקב"ה "רענו, זוננו פרנסנו כלכלנו והרויחנו", כי הכל תלוי בירושלים.

גודל חיסרון המקדש

הרב זצ"ל שואל למה אחרי שאנחנו מתפללים שמו"ע מוסיפים בסוף "יהי רצון...שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", כבר בקשנו הכל בתפילת שמו"ע עצמה? אומר הרב, זה כדי לומר לנו שכל החסרונות שעליהם בקשנו בשמו"ע נובעים מחיסרון מרכזי אחד, אין בית מקדש. לכן יש כ"כ הרבה שצריך לבקש עליהם. אבל אם יבנה